19. YÜZYIL ROMANINDA GERÇEKLİK KAYBI
LOSS OF REALITY IN 19TH CENTURY NOVEL

YUSUF TUNCER KÜÇÜKBATIR

Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

Asst. Prof. Dr., Ataturk University, Kâzım Karabekir Faculty of Education Foreign Language Education Department German Language Education

tuncerk@atauni.edu.tr

https://orcid.org/000-002-9820-0363

Atıf / Citation

Küçükbatır, Y. T. 2021. "19. Yüzyıl Romanında Gerçeklik Kaybı". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi-Journal of Turkish Researches Institute.* 70, (Ocak-January 2021). 317-324

Makale Bilgisi / *Article Information*

Makale Türü-*Article Types*	:	Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date*	:	23.07.2020
Kabul Tarihi-*Accepted Date*	:	20.10.2020
Yayın Tarihi- *Date Published*	:	20.01.2021
	:	http://dx.doi.org/10.14222/Turkiyat4396

İntihal / *Plagiarism*

This article was checked by iThenticate programında bu makale taranmıştır.

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi- *Journal of Turkish Researches Institute*

TAED-70, Ocak-*January* 2021 Erzurum. ISSN 1300-9052 e-ISSN 2717-6851

www.turkiyatjournal.com

http://dergipark.gov.tr/ataunitaed

Atatürk Üniversitesi • Atatürk University
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi • Journal of Turkish Researches Institute
TAED-70, 2021. 317-324

19. YÜZYIL ROMANINDA GERÇEKLİK KAYBI
LOSS OF REALITY IN 19TH CENTURY NOVEL

YUSUF TUNCER KÜÇÜKBATIR

Öz

Edebiyatta "gerçeklik kaybı" olarak tanımlayabileceğimiz olgu, aslında Goethe'den beri Avrupa kültürünün özellikle üzerinde durduğu bir sorundur. 19. yüzyılın başlarından itibaren doruk noktasına ulaşır. Çağın insanının karşı karşıya kaldığı çeşitli toplum biçimleri ve nesneler dünyası gibi iki ayrı gerçeklik alanının, giderek artan ve birbirinden ayrılmaz hâle gelip sonsuza kadar uzayan ilişki ağı, ilk planda kendini özellikle fizik, psikoloji alanlarında hissettirmiştir, edebiyat dâhil bilimin bütün kollarında yayılmıştır.

"Gerçeklik kaybı veya yitirimi", Hermann Broch'un romanlarında üzerinde önemle durduğu bir sorundur. Bu bağlamda Broch'un yazarlık işlevinin ilk dönemlerindeki gerçeklik deneyimi, onun zamanla geliştireceği tarih ve değer kuramının anlaşılması açısından önemlidir.

Sanatını dış etkilere alabildiğince açık tutan Yakup Kadri ise, Fransız romanının realist ve natüralist yazarları takip ederek daha ilk eserlerinden başlayarak, hikâyelerinde ve romanlarında gerçek hayatta ruhsal bozukluk ve bunalımlar yaşayan tipleri ele almıştır.

Anahtar Kelimeler: Hermann Broch, gerçeklik kaybı, roman, gerçekçilik, Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

Abstract

The fact that we can define as "loss of reality" in literature is actually a problem that European culture has especially emphasized since Goethe. It reaches its peak from the beginning of the 19th century. The network of two different realms, such as the diverse forms of society and the world of objects faced by the modern age, has become an increasingly indispensable and long-lasting relationship network, making itself felt especially in the fields of physics and psychology.

"Loss of reality or loss" is a problem that Hermann Broch emphasizes in his novels. In this context, Broch's experience of reality in the early stages of his writing function is important for understanding the history and theory of value that he will develop over time.

Yakup Kadri, who kept his art as open as possible to external influences, followed the realist and naturalist writers of the French novel, starting with his first works, and dealing with the types of mental disorders and depressions in real life in his stories and novels.

Key Words: Hermann Broch, loss of reality, novel, realism, Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

Structured Abstract

The novel reached a position suitable for today's understanding only in the 19th century. When considered in terms of the relationship between society and literature, the novel has become a genre adopted by the bourgeoisie. The parallelism of the development line with the phenomenon of urbanization proves this. If the novel is a "fictional world" formed in the mind of the writer, then the novelist "looks at the world of fiction from a certain distance so that he can portray the truth as a whole."

Perhaps the most remarkable effort in drawing the distinctive boundaries of the novel by separating it from other genres came from Fielding. Considered one of the first realist novelists with the authors we have given above, Fielding felt the need to specify the characteristics of this genre while writing his first novel named Shamela (1841). In this respect, Fielding is the first theorist of the novel in England. Fielding describes the attitudes of modern novelists as follows:

"On the one hand, novel writers take the events as an example, try not to deviate from them and follow a" realistic attitude "; On the other hand, they are aware that they can get away from daily life by operating their imagination in a world consisting of events and people they have created. Because of these two opposing tendencies in its essence, the novel is a wide field of writing that lies between reality and imagination."

In general, "realism" (Alm. Realismus, Fr. Realisme, Eng. Realism) is accepted as an artistic method that contains the objective, knowing and aesthetically transformative nature of art in itself. Realism, or realism, gains its own character by reflecting the human personality in its multi-faceted relations with reality and showing what is logical and typical in life. Realism, which is perceived as an art understanding that tries to show reality as it is in literature, was born in the second half of the 19th century when scientific researches progressed rapidly. The most prominent features of the novel of this century are the succession in the narrative, the plot and the detailed rendering of the character. Classic novels that reflect all the features of the realist line have been created with a critical narrative attitude. Tolstoy and Dostoyevsky, the greats of Russian literature, the founding name of German literature, Goethe, and Balzac of French literature, created very strong characters in their novels. The first realist novelists and storytellers in Turkish literature are: Recaizâde Mahmut Ekrem, Nâbizade Nâzım, Halit Ziya Uşaklıgil, Ömer Seyfettin, Refik Halit and Yakup Kadri Karaosmanoğlu.

However, in the period of realism, which we tried to outline above, the thoughts of reality that literary artists dreamed of were revised with new data from natural science, psychology, philosophy and sociology. In literary pursuits, the experience of the inner and outer world, which sometimes forms the material of the writer, begins to unravel and becomes uncontrollable, thus gaining an indescribable position; The integrity between the world of speech and the world of objects, that is, between the "I" and the external environment, disappears, gradually causing the figures to become silent. In other situations where the boundaries and mutual communication between people and objects are lost, objects come to life, while people are absorbed by objects and become almost objects. Likewise, the perspectives of the writers of the age who have lost their distance to the objects cause their understanding of reality to move away from nature and experience a shock. This situation sometimes reaches such an advanced level that the characters that the authors deal with in their works acquire such acquisitions as "schizophrenic, paranoid and self-splitting".

This development, which we can define as "the loss of reality", is actually a problem that European culture has focused on especially since Goethe. It reaches its climax from the beginning of the 19th century. The network of two separate realities of reality, such as the various forms of society and the world of objects that the people of the age faced, gradually increased and became inseparable and extended forever, making itself felt especially in the field of physics. Einstein's shaking up the concepts of time and space with his theory of relativity and Freud's subconscious studies in the field of psychology have spread in all branches of science, including literature.

All these groundbreaking studies have created a new image of reality. Artists who desire to return to "reality" after expressionism are no longer confronted with a positivist and simple reality on which they once relied on their naturalism. The "new novel", which emerged in the 19th century, especially in the "New Objectivism / New Realism" movement, does not rely on criteria such as "real-like" or "realistic". Alain Robbe-Grillet outlines the criteria of the "new novel" in the preface to his work "New Novel" as follows:

"... The new novel systematically excludes this real world and neglects the social determinations and qualities of its people. Thus, it loses something of its realism, not only in terms of diffusion but also in depth. "

Instead of psychic analysis, which they saw as empty, meaningless, and to some extent impossible, the new novelists, who turned to the methodical depiction of the world and removed the person from the center of the narrative, avoided the technical and aesthetic approaches specific to traditional narrative forms.

"Loss of reality" is an important problem for Hermann Broch. In this context, the reality experience of Broch in the early stages of the authorship function is important in terms of understanding the theory of history and value that he will develop over time. Broch is of the opinion that in order to understand the age in which man lives, he must grasp the fact of reality logically, because "the historical task is the logical task" (Broch, 1978, p. 419).

According to Broch, who intensifies his work on creating a "scientific model of reality", every science discipline tries to adapt itself to the model of the slice of reality on which it concentrates. He also takes care to continue his research on the phenomenon of value with the reality slice model. According to him, the fact of reality and value may not be exactly the same, but form a unity that cannot be separated from each other. The "central value", in which reality and value present a unity due to their nature, has disappeared in the chaos and nightmare environment of the age and the "limit of eternity" has been exceeded. Just like the aftermath of the First World War, when the value and order of life underwent a major revision and presented an image of chaos:

"All forms are distorted ... like a disoriented child, human beings are trying to find their way by groping, following any logic of squint in an imaginary piece of nature that he calls reality, but is actually a nightmare." (Broch, 1978, p. 419).

In particular, the author cannot accept the "fact of death" that comes with war:

"But the real question should be: How can the individual grasp the reality and logic of death and submit to it?" (Broch, 1978, p. 419)

Before reaching this stage, the author had a period of questioning about reality in the early stages of his authorship. In his first philosophical work "Kultur 1908/1909" he made a realistic critique of European civilization. The author thinks that the European spirit has reached a final stage that "has not deepened since the Middle Ages". Because progress on "spatial civilization" seems to be endless, since the "geographical mission" has been fulfilled with the discovery of the poles in the current "transportation age", there is no longer an "external target" to be discovered. The current cultural efforts are a detail that spends time between both poles and nothing remains. The exchange between man and his outer world continues on the axis of the "well-known" world. The result is a vicious circle, nothing more than a purposeless 'hysterical energy'. This determination of human action, which has no purpose, constitutes the starting point of Broch's value theory idea (Broch, 1977, p.28). In "Kultur 1909", on the other hand, he deals with the causes of this culture collapse. Broch's approach to this problem is rational, influenced by his life philosophy.

We have already mentioned the importance of the issue of the loss of reality in terms of understanding the "theory of history and value" (Geschichts- und Werttheorie), which Broch will later try to develop. Broch, as an individual, experienced the radical change that Europe is going through in terms of reality. Broch, who determined how Baroque and enlightenment approached humanity within the framework of the concept of "absolute", argues that after Einstein refuted the concepts of absolute

time and absolute space by Einstein, the issue of humanity can no longer be approached from this perspective. All his wish is to get rid of this turbulent environment with a new humanistic understanding. "The absoluteness of space cannot be recalled, whereas that of humanity can be recalled and it will be recalled. In his essay named "Das Böse in Wertsystem der Kunst" written in 1933, the author emphasized a new understanding of humanity and exalted it up to the "act of value and value" (Broch, 1975, p. 125).

Of course, this is a utopian approach. However, on the other hand, it provides a basis for his researches focused on history and value theory, which he is slowly developing. In fact, at the center of his history-intensive works, there is the fact that the past is examined in depth rather than a longing for previous time sections in order to exhibit historical realities. He particularly emphasizes this issue in the section "Depreciation" (Zerfall der Werte), which he added to the end of his novel "Die Schlafwandler": "A sentimentality towards the past, an illuminating retrospective to past ages" (Broch, 1978, p. 435-436).

All of Hermann Broch's pursuits about reality and history are actually the stages that enable him to transition to "value theory". The important thing is, from now on, how the integrity of the values in human beings can be saved without this opportunity for those who tend to create confusion in the world, and where we can find the strength to provide it.

Yakup Kadri, who kept his art as open to external influences as possible, followed the realist and naturalist writers by examining the development of the French novel. The author, who started his art life with realistic short stories and mystical prose, later switched to a novel. Starting from his first works, Yakup Kadri has taught the story technique, selection of environments and types, dealing with mental disorders and crises, worldview, etc. it remained under the strong influence of Maupassant. This issue has been mentioned in the studies on the artist. The author followed the path of French realists and naturalists in his novels.

Giriş

Genel olarak anlatı sanatı adı altında toplanan sanat türünün içinde en geniş yeri kapsayan roman, gelişimine somuttan, yani nesnel gerçekliğin olduğu gibi yansıtılmasından başlamak zorundaydı. Çünkü romanın ortaya çıkışında, orta sınıfın giderek büyüyen boyutlarına ayna tutulması gereksinimi yatmaktadır. Böylelikle de roman; ilk örnekleri sayabileceğimiz söylencelerden, mitolojiden, şövalye öykülerinden, kahramanlık destanlarından farklı bir görevi üstlenerek anı biçiminde anlatıya, yani "pikaresk roman"a dönüşmüştür. Bu anlamda roman sanatına Cervantes'in, gelişmekte olan büyük yerleşim merkezlerindeki sıradan yaşamı, çökmekte olan şövalye öykülerine karşı eylem olarak sürmesinin önemli etkisi olmuştur. (Emmel, 1975: 8-22).

"Don Quijote"un roman dünyasında ortaya çıkışı, ilk gerçekçiler olarak ele alacağımız 18. yüzyıl romancılarının romanı kavrayışlarından çok farklı bir düzeyde oluşu nedeniyle, roman sanatının Henry Fielding, Daniel Defoe, Samuel Richardson gibi yazarlarca yeniden ele alınmasına kadarki dönemde, şövalye öykülerine bir tepkinin doğurduğu anlatı olarak anlaşılmaktan öteye gitmemiştir. Romanın kendi çizgileriyle değil de başka türlere bir tepki olarak ortaya çıkması, uzun zaman romanın sınırlarını ve hareket alanını bulmakta güçlüklere yol açmıştır. En büyük güçlük de 17 ve 18. yüzyılda yazılan romanların daha çok "pikaresk roman" ve "romans" türünden olmalarıydı.[1]

[2] 16. yüzyılın ortalarında İspanya'da ortaya çıkan "pikaresk" kavramı İspanyolcada "picaro" sözcüğünden gelir. Picaro, haylaz, serseri anlamına gelir ve romanın kahramanını tanımlar. Pikaresk roman, 'picaro'nun değişik

19. Yüzyıl Romanında Gerçeklik Kaybı

Roman, günümüzün anlayışına uygun bir konuma ancak 19. yüzyılda ulaşabilmiştir. Toplum-edebiyat ilişkisi açısından ele alındığında roman, burjuvanın benimsediği bir tür olmuştur. Gelişim çizgisinin şehirleşme olgusuyla koşutluğu bunu kanıtlamaktadır. Roman, yazarın kafasında oluşturduğu bir "kurmaca dünyası" ise, romancı, "kurmaca dünyasına belli bir mesafeden bakar ki gerçeği bir bütün olarak sağlı sollu canlandırabilsin." (Aytaç, 1995: 29)

Roman türünün diğer türlerden ayrılarak kendine özgü sınırlarının çizilmesi konusunda belki de en dikkate değer çaba Fielding'den gelmiştir. Yukarıda adlarını verdiğimiz yazarlarla beraber ilk gerçekçi romancılardan sayılan Fielding, *Shamela* (1841) adlı ilk romanını yazarken, bu türün özelliklerini belirtme gereğini duymuştur. Bu yönüyle Fielding, İngiltere'de romanın ilk kuramcısıdır. (Aytür, 1977: 9) Fielding, modern roman yazarlarının tutumlarını şöyle betimler:

> *"Roman yazarları bir yandan yaşanan olayları örnek alır, bunlardan sapmamaya çalışarak 'gerçekçi bir tutum' izler; öte yandan ise, kendi yarattıkları olay ve kişilerden oluşan bir dünyada hayal gücünü işleterek, günlük yaşamdan uzaklaşabileceklerinin bilinci içindedirler. Özündeki bu iki karşıt eğilim nedeniyle roman, gerçeklik ve düşsellik arasında uzanan geniş bir yazı alanıdır."* (Forster, 1985: 11)

Genelde "gerçekçilik" (Alm. Realismus, Fr. Realisme, İng. Realism), sanatın nesnel, bilmeye yönelik ve estetiksel dönüştürücü doğasını en doğru şekilde kendinde barındıran bir sanatsal yöntem olarak kabul edilir. Gerçekçilik veya realizm, insan kişiliğinin gerçeklikle çok yönlü ilişkileri içinde hakikate bağlı olarak yansıtılması ve yaşamda mantıksal ve tipik olanın çizilerek gösterilmesiyle kendi özelliğini kazanır. Edebiyatta, gerçeği olduğu gibi göstermeye çalışan bir sanat anlayışı olarak algılanan gerçekçilik, bilimsel araştırmaların hızla ilerlediği 19. yüzyılın ikinci yarısında doğdu. Bu yüzyılın romanında en belirgin özellikleri olarak, anlatımda art ardalık, olay örgüsü ve karakterin ayrıntılı işlenişi sayılabilir. Realist çizginin bütün özelliklerini yansıtan klasik romanlar, eleştirici bir anlatım tutumu içinde yaratılmıştır. Rus edebiyatının büyükleri Tolstoy ve Dostoyevski, Alman edebiyatının kurucu ismi Goethe, Fransız edebiyatından Balzac, romanlarında çok güçlü karakterler yaratmışlardır. Türk edebiyatındaki ilk realist romancı ve hikâyeciler ise şunlardır: Recaizâde Mahmut Ekrem, Nâbizade Nâzım, Halit Ziya Uşaklıgil, Ömer Seyfettin, Refik Halit ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu. (İdil, 1983: 12-18).

Ancak yukarda ana hatlarını çizmeye çalıştığımız realizm döneminde edebiyat sanatçılarının düşledikleri gerçeklik düşünceleri, doğa bilimi, psikoloji, felsefe ve sosyolojinin yeni verileriyle revizyona uğramıştır. Edebiyat uğraşılarında bazen yazarın malzemesini oluşturan iç ve dış dünya deneyimi çözülmeye başlar, denetlenemez bir hâle geldiğinden artık betimlenemez bir konum kazanır; konuşma dünyasıyla nesneler dünyası, yani "ben" ile dış

---

toplum kesitlerinde geçen serüveninin, aralarında fazla bir bağlantı kurulmaksızın art arda sıralanmasından oluşur; başlıca amaç toplumsal bozuklukları dile getirmektir. Oldukça uzun yazılmış olan "romanslar" ise, inanılmaz olayları, olağanüstü güç ve niteliklere sahip kişilerle ele almışlardır. Aslında bugünkü anlamda romanın, romans türüne bir tepki olarak ortaya çıktığı da iddia edilmektedir. Daha fazla bilgi için *bak.* Forster, 1985: 11-12.

ortam arasındaki bütünlük kaybolur, giderek figürlerin suskunlaşmasına yol açabilir. İnsan ile nesnelerin arasındaki sınırların ve karşılıklı iletişimin kaybolduğu diğer durumlardaysa nesneler canlanırken, insanlar nesneler tarafından emilip âdeta nesneleşir. Aynı şekilde nesnelere karşı mesafesini yitirmiş olan çağın yazarlarının bakış açıları, gerçeklik anlayışlarının doğadan uzaklaşarak bir sarsıntı geçirmelerine neden olur. Bu durum bazen o kadar ileri seviyeye ulaşır ki, yazarların eserlerinde ele aldıkları tipler "şizofrenik, paranoyak ve benlik bölünmeleri" gibi edinimler kazanır. (Lukacs, 1986: 107-125)

"Gerçekliğin yitirimi" olarak tanımlayabileceğimiz bu gelişme, aslında Goethe'den beri Avrupa kültürünün özellikle üzerinde durduğu bir sorundur. 19. yüzyılın başlarından itibaren doruk noktasına ulaşır. Çağın insanının karşı karşıya kaldığı çeşitli toplum biçimleri ve nesneler dünyası gibi iki ayrı gerçeklik alanının, giderek artan ve birbirinden ayrılmaz hâle gelip sonsuza kadar uzayan ilişki ağı, ilk planda kendini özellikle fizik alanında hissettirmiştir. Einstein'ın görelilik kuramıyla zaman ve mekân kavramlarını sarsması ve psikoloji alanında Freud'un bilinçaltı çalışmaları, edebiyat dâhil bilimin bütün kollarında yayılmıştır.

Bütün bu çığır açıcı çalışmalar, yeni bir gerçeklik imajı oluşturmuştur. Ekspresyonizmden sonra "gerçekliğe" yeniden dönmeyi arzulayan sanatçılar, bir zamanların natüralizminde dayandıkları pozitivist ve yalınkat bir gerçeklikle karşı karşıya değillerdir artık. 19. yüzyılda, bilhassa "Yeni Nesnelcilik/Yeni Gerçekçilik" akımında ortaya çıkan "yeni roman", "gerçeğe benzer" veya "gerçeğe uygun" gibi ölçütlere itibar etmez. Alain Robbe-Grillet "Yeni Roman" adlı eserinin önsözünde, "yeni roman"ın ölçütlerini şöyle çizer:

> *"... Yeni roman ise bu gerçek dünyayı sistemli olarak dışarıda bırakıyor, kişilerinin toplumsal belirlenimlerine ve niteliklerine boş veriyor. Böylece, yalnızca yayılma bakımından değil, derinlik bakımından da gerçekçiliğinden bir şeyler yitiriyor."* (Robbe-Grillet, 1989: 20)

Boş, anlamsız ve hatta bir ölçüde olanaksız gibi gördükleri ruhsal çözümleme yerine dünyanın yöntemli betimlenmesine yönelen ve kişiyi anlatının merkezi olmaktan çıkaran yeni romancılar, geleneksel anlatı biçimlerine özgü teknik ve estetiksel yaklaşımlardan kaçındılar (Butor, 1991: 7-9)

"Gerçeklik kaybı", Hermann Broch'un üzerinde önemle durduğu bir sorundur. Bu bağlamda Broch'un yazarlık işlevinin ilk dönemlerindeki gerçeklik deneyimi, onun zamanla geliştireceği tarih ve değer kuramının anlaşılması açısından önemlidir. Broch, insanın yaşadığı çağı anlayabilmesi için, gerçeklik olgusunu mantıklı olarak kavraması gerektiği kanısındadır, çünkü "tarihi görev, mantıksal görevdir" (Broch, 1978, s.419).

"Bilimsel bir gerçeklik modeli" yaratma konusunda çalışmalarını yoğunlaştıran Broch'a göre, her bilim dalı kendini üzerinde yoğunlaştığı gerçeklik diliminin modeline uydurma gayreti içindedir. O da değer olgusu konusundaki araştırmalarını, gerçeklik dilimi modeliyle birlikte sürdürmeye özen gösterir. Ona göre, gerçeklik ve değer olgusu, belki birbirinin tam aynı değil, fakat birbirinden ayrılmayacak kadar bir bütünlük oluşturur. Gerçeklik ve değerin yapıları gereği bir bütünlük arz ettikleri "merkezî değer", çağın kargaşa ve kâbus görüntüsü veren ortamında kaybolmuş ve "sonsuzluk sınırı" aşılmıştır.

Tıpkı, değer ve yaşam düzeninin büyük bir revizyona uğradığı ve bir kargaşa görüntüsü sunan Birinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi:

> *"Bütün biçimler bozulmuş... insanoğlu sanki yolunu şaşırmış bir çocuk misali, gerçeklik diye adlandırdığı, fakat aslında bir kâbus olan düşsel bir doğa parçası içinde herhangi bir tıknefes mantığının peşine takılmış, el yordamıyla yolunu bulmaya çalışmakta."* (Broch, 1978, s.419).

Yazar, özellikle savaşla beraber gelen "ölüm gerçeğini" bir türlü kabullenemez:

> *"Ama esas soru şu olmalıdır: Birey nasıl olur da ölüm gerçeğini ve mantığını kavrar ve ona boyun eğer?"* (Broch, 1978, s.419)

Yazar, bu aşamaya gelmeden önce, yazarlığının ilk dönemlerinde gerçeklik konusunda bir sorgulama dönemi geçirmiştir. Henüz ilk felsefi çalışması olan "Kultur 1908/1909"da Avrupa uygarlığının gerçekçi bir eleştirisini yapmıştır. Yazar, Avrupa ruhunun "Orta Çağ'dan beri derinleşmeyen" bir son aşamaya geldiği düşüncesindedir. Çünkü "mekânsal uygarlık" konusunda ilerleme, her ne kadar sonsuz gibi görünüyorsa da yaşanmakta olan "ulaşım çağı"nda "coğrafi misyon", kutupların keşfiyle yerine gelmiş olduğundan artık keşfedilecek bir "dış hedef" kalmamıştır. Halen yapılmakta olan kültür çabaları ise, her iki kutup arasında zaman geçiren bir detaydır ve geriye hiçbir şey kalmaz. İnsanla onun dış dünyası arasındaki alış-veriş, "fazlasıyla tanınmış olan" dünyanın ekseninde devam etmektedir. Ortaya, amaçsız "bir histerik enerji" den başka bir şey olmayan, kısır bir döngü çıkar. İşte, bu hiçbir amacı olmayan insan eyleminin tespiti, Broch'un değer kuramı düşüncesinin çıkış noktasını oluşturur (Broch, 1977, s.28). "Kultur 1909"da ise söz konusu kültür çöküşünün nedenlerine eğilir. Broch'un bu soruna yaklaşımı, hayat felsefesinin etkisiyle, akılcılık açısındandır.

Gerçekliğin yitirilmesi konusunun, Broch'un daha sonra geliştirme çabalarına gireceği "tarih ve değer kuramı"nın (Geschichts- und Werttheorie) anlaşılması açısından önemini daha önce belirtmiştik. Avrupa'nın gerçekler konusunda yaşamakta olduğu köklü değişimi, Broch da birey olarak bir anlamda yaşamıştır. Barok ve aydınlanmanın insancıllığa nasıl "mutlak" kavramı çerçevesinde yaklaştığını tespit eden Broch, Einstein'ın, Newton'ın mutlak zaman ve mutlak mekân kavramlarını çürütmesinden sonra, artık insanlık konusuna da bu açıdan yaklaşılamayacağını ileri sürer. Onun bütün arzusu bu kargaşa ortamından yeni bir insancıl anlayışla kurtulmaktır. "Mekânın mutlakiyeti geri çağrılamaz, / insancıllığınki oysa geri çağrılabilir ve o yeniden çağrılacaktır." 1933 yılında yazdığı "Das Böse in Wertsystem der Kunst" adlı denemesinde yazar, yeni bir insanlık anlayışı üzerinde durmuş ve bunu "değer koyma ve değer yapma eylemine" kadar yüceltmiştir (Broch, 1975, s. 125).

Tabii ki bu ütopist bir yaklaşımdır. Ancak diğer taraftan yavaş yavaş geliştirmekte olduğu tarih ve değer kuramı ağırlıklı araştırmalarına bir temel oluşturmaktadır. Aslında onun tarih yoğunluklu çalışmalarının ağırlık noktasında, tarihi gerçeklikleri sergileyebilmek için önceki zaman kesitlerine duyulan bir özlemden çok, geçmişin derinliğine irdelenmesi gerçeği vardır. Bu konuyu *"Die Schlafwandler"* romanının sonuna eklediği "Değer Yitirimi" (Zerfall der Werte) bölümünde özellikle belirtir: "Geçmişe yönelik bir duygusallık, geçmiş çağlara aydınlatıcı bir geri bakış" (Broch, 1978, s. 435-436).

Sonuç

Hermann Broch'un, gerçeklik ve tarih konusundaki tüm uğraşları, aslında onun "değer teorisi"ne geçişini sağlayan safhalardır. Önemli olan, bundan sonra insanın içindeki değerlerin bütünlüğünün, dünyada karışıklık yaratma eğiliminde olanlara bu olanak sağlanmadan, nasıl kurtarılabileceği ve bunu sağlayacak gücü nerede bulabileceğimizdir.

Sanatını dış etkilere alabildiğince açık tutan Yakup Kadri ise, Fransız romanının gelişimini inceleyerek, realist ve natüralist yazarları takip etmiştir. Sanat yaşamına gerçekçi küçük hikâyelerle ve mistik mensurelerle başlayan yazar, daha sonra romana geçmiştir. Yakup Kadri, daha ilk eserlerinden başlayarak, hikâye tekniği, çevrelerin ve tiplerin seçilişi, ruhsal bozukluk ve bunalımların ele alınması, dünya görüşü vb. bakımlarından Maupassant'ın kuvvetli etkisi altında kalmıştır. Sanatçı üzerine yapılan incelemelerde bu konuya değinilmiştir. (Bingöl, 1944; Akı, 1960). Yazar romanlarında da Fransız realist ve natüralistlerinin yolunu izlemiştir.

Kaynaklar

Aytaç, Gürsel, 1995.Edebiyat Yazıları III, Ankara: Gündoğan Yayınları

Aytür, Ünal, 1977. Henry James ve Roman Sanatı, Ankara Üniversitesi Ankara: DTCF Yayınları.

Bingöl, Necdet, 1944. "Y. Kadri'nin Beş Romanında Fransız Realist ve Natüralistlerin Tesirleri", *DTCF Dergisi,* III (1)

Broch, Hermann, 1975. *Das Weltbild des Romans in: Schriften zur Literatur 2,* Frankfurt am Main.

Broch, Hermann, 1978. *Die Schlafwandler, Eine Romantrilogir 1,* Frankfurt am Main.

Broch, Hermann, 1977. *Philosophische Schriften 1,* Frankfurt am Main,

Butor, Michel, 1991. *Roman Üstüne Denemeler, Çev*. M. Rıfat: İstanbul: Düzlem Yayınları

Forster, E. M., 1985. *Roman Sanatı, Çev.* Ü. Aytür, İstanbul.

Hildegard Emmel, 1975. *Geschichte des deutschen Romans 2,* Bern, 8-22.

İdil, A. Mümtaz, 1983. *Gerçeklik ve Roman,* Ankara: Dayanışma Yayınları

Lukacs, Georg, 1986. Çağdaş *Gerçekçiliğin Anlamı, Çev.* C. Çapan, İstanbul: Payel Yayınları

Niyazi Akı, 1960. *Yakup Kadri Karaosmanoğlu, İnsan-Eser-Fikir-Üslup*, İstanbul.

Robbe-Grillet, Alain, *Yeni Roman, Çev.* A. Bezirci, İstanbul: Ara Yayınları